

פתח דבר

'אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה' (תהילים קיא, א) – 'בחברת וקבוץ אנשים ישרים' (פירוש ר' יוסף חיון לתהילים, שם). ברגשי גיל והודאה אודה את ה' על הזכות לעסוק בדבריו של אחד מהקדמונים, שהיו ספונים במשך שנים בספרייה הלאומית באנגלייה, באין דורש ובאין מבקש, ולהוציאם לאור עולם בכמה מכובדת זו ובכבוד הראוי להם. פירושו של ר' יוסף חיון לירמיהו נכתב במאה הט"ו באיבורה שבפורטוגל, וכפי שנכתב בקולופון כתב היד, הסתיימה כתיבתו ביום שני, ד' בסיוון ה'רכ"ו (1466). ככל הידוע מאז ועד עתה לא הודפס פירוש זה מעולם.

כפי שניתן להתרשם מהמובא להלן במבוא, סגנון פירושו של ר' יוסף חיון ייחודי ומרשים. אך דומה שהמאפיינים הבולטים ביותר שלו הם שלמות ויסודיות. ר' יוסף חיון מבאר כל פסוק על כל חלקיו, מבלי להשאיר ביטוי שאינו ברור, בעקיבות וכמעט ללא חריגים. לפיכך, הברכה שבפירושו גדולה, והיא מאפשרת ללומד בו להבין היטב את נבואות ירמיהו מבלי להשאיר דבר שאינו מבואר.

ראשית המלאכה הייתה לפני כחמש שנים, אז נטלתי על עצמי את מלאכת ההדרת הפירוש לירמיהו, במסגרת תוכנית להחדיר את כל חיבוריו ופירושו של ר' יוסף חיון הנתונים עדיין בכתבי היד. מלאכת ההדרה אינה מלאכה קלה, והיא מצריכה סבלנות רבה וסייעתא דשמיא, ואני תפילה שלא נפלה שגגה מתחת ידי.

חובה נעימה היא לי להודות בפתח הדברים לאנשים ולגופים שסייעו בהוצאת הפירוש ותרמו להשלמתו.

בראש ובראשונה ברצוני להודות לידיד נפשי, ראובן כהן, שעבר איתי על כל הפירוש פעמים מספר כדי לנפות ממנו שגיאות ולדייק היטב בהעתקת הפירוש. זאת בנוסף לעשרות הערות מעשירות ומועילות שהאיר בחכמתו.

תודה עמוקה אני חב לפרופ' יהונתן יעקבס, על העצות שהשיא לי לאורך מלאכת ההדרה, ועל התיווך שעשה ביני לבין רשות המחקר של המכללה האקדמית הרצוג. ברצוני להודות לראש רשות המחקר, ד"ר עמוס גאולה, על הליווי המסור, האדיב והמקצועי לכל אורך כתיבת הספר. על הערותיו המחכימות ועל הניצוח על מלאכת ההוצאה, שהיא חוכמה גדולה ומלאכה כבדה המצריכים כשרון וניסיון רב.

חובה גדולה והערכה גדולה יש לי כלפי מלומדים שונים שאליהם פניתי לצורך

הבהרת דברים ולחיפוש מקורות, שכולם סייעו בעין יפה, באדיבות וברוחב לב: פרופ' יוסף עופר, פרופ' חנה כשר ופרופ' עדיאל קדרי. את כולם ציינתי במקומם. בתרגום המילים מפורטוגלית סייע בידי ידידי הרב דניאל ליטווק, שמשמש כרב הראשי של פורטו שבפורטוגל.

בעניינים רבים הנוגעים ללשון ודקדוק סייע בידי ידידי המלומד ד"ר אדם בן נון, שבמשך שעות רבות ישב איתי וליבן עניינים שונים עד שזכינו לברך על המוגמר. את הכול עשה יפה, באדיבות רבה, מתוך בקיאות מופלאה ובענווה גדולה.

ברצוני להודות מקרב לב לחברי הוועדה האקדמית של הספר, פרופ' נעמי גרינהויז, פרופ' מאיר לוקשין ופרופ' יוסף עופר, אשר קראו את טיוטת המבוא קריאה מעמיקה והעירו הערות חשובות ומועילות, שהובילו לניסוחים מדויקים ולתיקונים משמעותיים. המהדורה לא הייתה נראית כפי שהיא היום ללא הערותיהם. כמוכן האחריות על תוכן הדברים היא עלי בלבד.

תודה מקרב לב לאיגוד העולמי למדעי היהדות ולקרן על שם הרב משה ועמליה רוזן על שבחנו את הספר והחליטו להשתתף בהוצאתו לאור. כמו כן תודה לאגף לתרבות ואומנות של מפעל הפיס על תמיכתו הנדיבה בהוצאת הספר. תודתי לד"ר אברהם שמאע על עריכת הלשון של הספר ועל הערותיו המחכימות. תודה לד"ר שלום ברגר על התרגום לאנגלית, ליהודית שטרנברג על העיצוב הנאה של הספר ולמעין ארד על העיצוב היפה של העטיפה.

אחרונים חביבים הם בני משפחתי היקרה. חובה גדולה אני חב לאשתי היקרה אורה, על תמיכה ועידוד ללא גבול לכל אורך הדרך. שלי – שלה הוא. בלעדיה לא הייתי מסוגל להתפנות למלאכה זו. ברצוני להקדיש את הספר לאשתי, להוריי ולילדיי היקרים: עדיאל ורעייתו אור, יוסף חיים, דניאל, הדס וחתני אליחי, יעל, אביטל ודוד. יהי רצון שזכות ר' יוסף חיון תעמוד לנו ולזרענו ולכל העושים במלאכה והמסייעים.

יוחנן קאפח
סיוון התשפ"ב